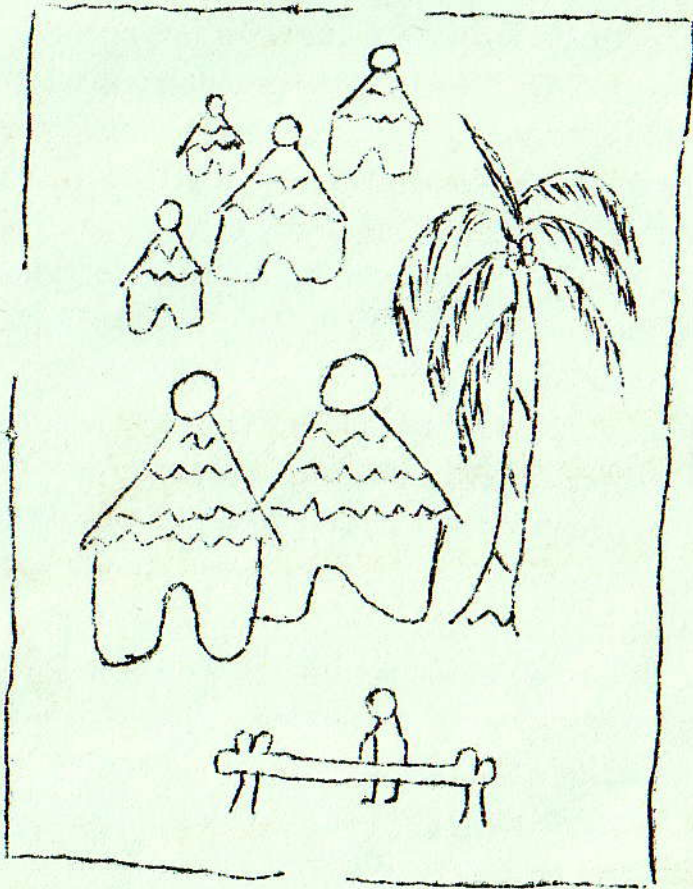

50 Frs.

Bɔɔwú-dáá

Sokodé, 1993.

Boowú-daa kutoluú

Boowú-daa nba né, Níncésuwá ge belé bénzée. Belé bogutoluú kegée Céesba ge. Téédu tùm né, Álibí-wóró ge tulé tuvónwe, Camanáa níbaáwú-daaá nbulé. Nna ge baagálu ge boogóni bósúu Álibí.

Bujoóo bujoóo né, kúboní Koríko na udawaalunáa nséere baagágúrú Álibí kisoó-daa. Naáru wasdée ikózúu Keméeni, naáru ulóo Kpasúwa-dée, nge toozo nni woogózúu Afádá-dée. Buga naaza nni ge kúboní Koríko gbeszébá. Ulé wánnyarú nibíizi na furíni toná ndu ge wányám. Ulé adée nibíizi kée bukáatawá ge, aláa wánmúu bóndóólu bebíyá tinású-daa na bucu kudonj wenkí kúngbáa bíya bánjáa ku sasu: simíka né, tángbáa we. Amá, kúbonáa-dée fízu dudu we. Nabúru-dée né, a bigée urú-dée tinóo coóo yu féezi, nge waamu ke utóólu, binyelii yu ge.

Sáatu wenkí kúboní Koríko amú waagálu Álibí né, Igana igbiná amú ge wángayám igge-rere. Woogóni utála deeli né, nge waana búu kúbongu nakúru waalá kiriwé bika buluzi fadama fáya ngu kulawótáá. Nge waagba búu kum hálu ití fadama kum kidaá. Weegili ubééj dídáars-dée yáasí né, dule dula yu kazoo.

́́na ge sɪsɪ: boowú kɪna kɪdaá ge mɔ́njowúv bɪka
 naárv tánnaa ma. Káma, bidés sáátɪ né, fule-
 zsemást-dɪnnaa wɔ́njowúv awénja ge bɪka bɛngi-
 lím bángbáa uráa bángayám. Nge waamáázi iyúú
 ɪtɪlɪ sɪsɪ deere tángbáa búv. Biyéle waaján
 isúu idés kérsɛ ge bɪka ɪwe wánvarɪm, bɪka
 wánnyarɪ ɪdés furɪni na nibíɪzi wónbonáa
 kɪyaánɪwá-daá wángayám.

Tóo, Boowú-daá ́́na ge ɪwe, nge wíre nedére
 nuvoowú né, wéndjɪ kɪdɪm bité ɪjɔ́o wénveszi
 ma bitási ɪkɔ́rú ɪsúv né, nge waanɪ dugoogoore
 nedére. Doo burɪna izúú ́́na ɪdanɪ tá de.
 Nge bulá yɪ bití. Zaamáánɪ wenkɪ buɪdárabaazi
 né, nge weewélesi kazóo. ́́na ge biivéeri yɪ
 sɪsɪ: móo ge Sɪtúwa, mawaalú ge Kanjawú.
 A nyáádɪlɪ móró, nyónjwúwú wenbí burɪna nyó-
 zoolés né. Nge buuzúv kúbɔnɪ Koríko kaanɪná.
 Nge sɪsɪ: tóm tɪna ge wentí. Ngbetɪ kɪndɛ waa-
 buzi ná dɪnmatɪná ma dɔ́. Doo burɪna balɔ́rúv
 ma, mádanáa ta maamááci kɪna. Biyéle idodóo
 nuvoowú. Kalumbáawú kaɪaa ́́ngɪ-dés bowúv waa-
 gusɪ ná kúbɔnɪ ɪdés cááláná-dɔ ɪdés cáádɪ.

Tóo, ɪdés cáádɪ-daá né, nge buɪgálɪ
 sɪsɪ lízoo kúbɔ́nga nskére we lááwɪ-daá kajúbna
 yɪ. Lizoo ksm kɔ́dókɪná na kv dɪdáars dɪm.

Bulé né, iyúú utulí bulé, bika ucáa kadááars
na buco wánvaa ks kegídíím. Sáátu kím né, idés
cowure wánlám yu déyí-déyí, bika iyúú wenbí
buríña tzoólés né.

Sáátu wenkí kúboní waagábisi idés né, nge
woovu ilá hñmáa wenbí buríña baagáwulu yu né,
ucáa ina lizoo kam, hálu ufa ks kídíím. Nna ge
waaján iyúú iléki ks sísti: a toovonúm nyáduiná
dídáars dína, kanara nogoobiya bokóvú ma mána
we ducóo nyójó ce, bika nvére dóró.

Bujoóo bujoóo né, igoobiya waabá koní
kúduń-kúduń bónmoońáa yu. Bideléeri ge tésdu
waaján tiyóózi. Tulé tiyoozı-daá ge boogbóo
kúboní Koriko unú bası bedés wúro kađaa hńı.
Bedés sáátu né, idés hba wányáa yu ge sísti:
kúboní dídáars-dúv, kána, ináa bedés níbáadseró.
Bugá né, a weení wéndésé níbááwu-daá hna ge sı
kiyu yu né, nyánnı sísti: méndésé meyalı Boowó-
-daá hńı-dés modóo. Boowó-daá hńı-dés ge bu-
ján bibisi bánýáa tésdu tım sísti: Boowó-daá
hálu na sinje. Boowó-daá-dás fárándıwá kės
natıle ge: Káánmóo-daá na Kpırını-de. Aná, uró
kúduń-dés bıya ge begés. Doo caanawú buvojóo né,
Níncéséwá wóngbowúv damá ge. Alú Níncés, abaaló
Níncés. A bugés baalúro bú, Níncés dıvó.
Doo né, kúbonáa-dés lomazé woogbóo sísti sáars

dúm dínýelíi ku na koobíre itúúzi kazóo. Amá, bidelééri ge baana sisi bidés sáare dúm dída-kazóo. Nna weeyéle baabáazi sésédwá tugganáa-dés aláa kpowúv.

Bányáa sisi Káánmóo-daá dó né, bó ge usóo wúro kúboní waagáa bijoóo nyazi nmoó wenká kánhmaá usóódáá né. Bidés yáási còóo maamááci páá...; háli na sinje, a bigés urú waadála nna, bulé nòó ge urú wánnaa.

Kúboní Sibaabi Acá waagálízi ná Boowú-daá téséde danjá ukálílná ti kiderswo-daá. Ulé umú né, doo wúro Jobó Sésémóo Kpárátáawú-dés Sibaabi nbulé.

Boowú-daá kés ade na usóódáá ge. Biiyéle kowurobóóni natíle ge nna.

1- Wúro Dídáars-dúv-dés.

2- Wúro Jobó-dés

Wúrowá wenbá béhjíí Boowú-daá kowúróo né ndó:

1- Wúro Koríko Dídáars-dúv

2- Wúro Bacáa

3- Wúro Cabási

4- Wúro Kóra

5- Wúro Gúúni I

6- Wúro Akoríko

7- Wúro Táágba

- 8- Wúro Akpó
- 9- Wúro Suvdu
- 10- Wúro Jobó
- 11- Wúro Akónḡo
- 12- Wúro Gúúní Abudulááy.

Baríḡa badaá nê, wúro Táágbá-dêe kowúrôo weeleeri ná. Ulé waazá-daá ḡuḡo ge Jáámáwá woogóni, waazá-daá ḡuḡo ge belé beegbé bika Faránsi ukóni.

Baríḡa badaá ḡuḡo nê, wúro Gúúní-I -dêe kowúrôo waala ná ḡóni. Ulé waazá-daá ge uráa-dêe yám na anasáára-dêe tumé ḡóni ína waagba butulú. uráa weevêe búúni baḡu abimbimé. Bilé bidêe tuméwá amú adaá naáre ge Calvú-díe koláázi na Alijo búu-dêe ḡugoré. Bilé bidêe níbááni ge ḡoo caanawú kúbonáa wányáa sisi: níbáabilín.

Boowú-daá ḡibimbidié ḡina ge ḡoo caanawú nê, bányáa sisi: Asuncé kadarôo. Káma, ḡoo nê Asuncé íba-dêe níbááwu nbilé. Kulé ge belé búngogboonáa a baagálu Lááwu Beenée-daá búngedseé Sogodseyi. Boowú-daá waabisi ná bedêe ḡaawesziḡé. A bugêe baadála ína, na aláa ukálíiná kíḡíim beḡi bika nê becêle we beḡi, naaní buco bokpôo bedêe níbááwu.

Luzáá nasínáázá wená Boowú-daá.
 - Sutúwa: Téédú-dés luzóo kúboŋga nílélé. Kelé
 kegés lúré ge fáya nde, bika bilá lááwu
 buto duro. Doo caanawú yóóni we né, a bigés
 yooráa woogóni si boyóo Boowú-daá nba, nge
 Aligá kúboŋga waamá kewóo, Sutúwa wángalizi
 uráa ge bágana bedés tóóni na nyiné bokóni
 basíná Boowú-daá nba boyóo igoma. Aná,
 Sutúwa-dés uráa bém né, belé begés uráa bunúsi
 ge, káma, belé badabíni. Tóo, sáátú wenkí
 yowú wéndém si bekpé né, a bigés beggerenge,
 uráa kebséna we ge, amá, sáátú wenkí bánjuunáa
 lááwu si basúu kidaá né, na bstelén.
 Féwu kúfulum ge bánlaá kelé. Llé ubaasi né,
 wúro weení idíina né, a bigés bíni woozúlu,
 asée waaláa ké féwu. Fééni natúle ferú-dés
 alikáwúli we luzóo kám na kowuro-jaaráa
 balawótáa. A weení waajáa kowúróo ge weedi ke
 wénverú féwu, wóngóni usí né, idés nba
 wénverú féwu. A ngú idasí ge ileerée, wón-
 bonáa féwu bika usí na buco naáru itédíi.
 Doo caanawú né, a hánlám amvuzé Boowú-daá,
 bngóni bitála zaamááni nakúru né, nyánnáa ge
 amvuzé amú alá yini kazóo, uráa isu kéŋ-kéŋ.
 Bínwúli sasu: Sutúwa-daá nba woogóni
 bááre nílélé.

Ɖoo bujɔ́o caanawó báa ngbetii we buɔ́-
dáare né, a bigéé yooliná waajaáre páá...;
báa daanéna wenká-ɔ́o né, bannáa ge cuúle wán-
gbáa lɔ́re dím ɔ́ro. Háa nabúru-déé né, a bigéé
uró wéndéé lɔ́re dím ɔ́jɔ́, wánnú uráa wán-
nmatí dídaá.

- Kanjawú: Kelé kegéé wiláse nasídoozo ge sɔ́llé
sɔ́ódáá sɔ́sála. A bigéé nabúru buɔ́kazoo né
si bukóni téesi-daá, asée Kpimire weewii, kelé
kedéé kiwɔ́lɔ́u nbulé. Nna né, kúbonáa wángurúu
sɔ́ódáá buka balá wenbí bínboozí né na téesi
lɔ́o alaafíya. A bigéé uró si sɔ́ ná, wóndolli.
Bánlaá kelé naá, baláa ke sɔ́u yáá kelimbíré.

- Kazalíya: Kelé kegéé búure ge, buka kowe
lááwu-daá buwá Kiluwaare kujvú-ɔ́o. A bigéé fɔ́o-
daá kpɔ́ná wánlám ásáráwó kíqíidi boodúu né,
a bigéé boobó bana ke, kelé kánlɔ́zɔ́ máare ge
kingilím kínderii fásɔ́ sɔ́m. Bánlaá kelé kelimbé.

- Ábúzú: Kelé kegéé búure kúfuluúde, kelé kón-
gonáa ku téesi téesi-daá, buka kíqíim ulá alibá-
raka fásɔ́-daá. Bánlaá kelé kelimbé.

Kangara nakóru ubá kɔ́véyi sɔ́sɔ́: téesi ríngá-
déé ngɔ́. Báa kowuroboowó wenkí na kedéé ngɔ́ ge.

Boowú-daá awúrudábuwá ge bándarɔ́ sɔ́sɔ́:
Kúkooweswá. Káma, ɔ́o caanawó né, Boowú-daá nba-

-dées tumere ge kúúkásti lúúdi. Bánlú bányanáa aláa kókó-dínáa, belé bénjstúná kókó. Lelésdó anasáará waalzi tankedé né ge kúúkásti-dées kuyaku waazí, ánta, qoo né, sulé siriké ge kuyaáni-daá. Boowú-daá-dées buwá kúbońga ge Kuliwaari, kelé kéndim ku háli Camanáa níbaáwu-daá. Amá, kagujú kowe Boowú-daá danjá.

Boowú-daá-dées tíńa-tíńa ndó:
Kólináa, ná usóódáá, Agidáagba-dées na wísti daa-gálidé, buwá Kekpédéyí urú wándúu ke na ukpa Boowú-daá né, na wísti daagazaladé nbulé. Biiga tím-daá né, kina Siyáwu ge tíńa.

Boowú-daá na Káánmoó-daá né, fatima we balawótáá cíko. Biyyéle baama sukúúli na lákúta balawótáá na buco baríńa babízi beđi bidées ríiba. Tóo, wíre neđere féyí baalzi de bán-vónáa tóm Boowú-daá wúro-dées né. Biyyéle a bigée sísti: tóm natóru waalá, awórobíya wéngbedi ge botúúzi bedées wúro-dées dugoré-daá bonyózi ti.

Níncéswá wenbá badúná tésdi né baasí, Nowóowá dudu wóodoo ná. Amá, sésdiwá tunganáa dudu we ína.

-Dukééńwá, Dááruwá, Móóláwá, Segbewá na Nántowá.

Tóo, wenbí Boowú-daá cowure kées bi né nbulé yoo.

Mogoobiya alaa na abaalaa Tem kaladaa,
takarada kana kigés kúnvulísi dáázá-ɔo ge.
Kínwllí dāa caanadóm wentí ɔoo dájaajaanāa
waalá bi gé dédés tsewblási woozúu susuwúu
né.

Amá, dēnveerim sisi; téédu cíko ge
dānbuzi dānmaa. Bilé né, a weení nyi sisi;
wēná bidés azáfúlúde téédu natóru-roozí
né, wānbuzi ikānmaa dāa wentí tirina tawe
né, bika dūbllzi dnyóózi dilá hūnāa
tūganāa dānlām ti né.

Múgoobú Caagbara Soolu Ngoobú
" Histoire du village de Bowouda ".

1ère édition 1er tirage Juin 1993. (250 expl).

Imprimé par EDITEM B.P. 171 Sokodé.

N° d'impression : 39

Dépôt légal 2ème trimestre 1993.